

Disanje pogledom

Gotal, Klaudia

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:741179>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA VIZUALNU I MEDIJSKU UMJETNOST
SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ LIKOVNE KULTURE

KLAUDIA GOTAL

DISANJE POGLEDOM

DIPLOMSKI RAD

MENTOR:

doc.art. Miran Blažek

Osijek, 2024.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Klaudia Gotal potvrđujem da je moj diplomski rad pod naslovom *Disanje pogledom* te mentorstvom doc.art. Mirana Blažeka rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku, 24. lipnja 2024.

Potpis

SAŽETAK

U suvremenom ritmu života riskantno je dopustiti bijeg ijednoj sekundi; pritisnuti neracionalnim normama i ispunjavanjem projektiranih očekivanja, mrežno povezani, ali socijalno razdvojeni, sputavani priljevom negativnih informacija upitne istine te mitologijom o ekonomskoj sigurnosti, teško je oteti se negativnim mislima. Kao odgovor na ovu situaciju javlja se obrambeni mehanizam u obliku nostalgije koji zabrinjavajuće raste u mlađoj populaciji.

Upravo tom nostalgijom bavi se "Disanje pogledom", serija devet minijatura koje prikazuju trenutke spokoja, radost uzrokovanu pukim postojanjem, sigurnosti u sutra, pluća ispunjena mirisima seoskoga ljeta i oči ispunjene nebeskim svodom, bezbrižno srljanje u nepoznato uz osmijeh na licu...

Svaki prikazani motiv pomno je odabran kako bi što bolje prezentirao destinacije na koje vode okidači sjećanja, sve u svrhu očuvanja tih dragocjenih trenutaka kako nikada ne bi izbljedjeli u vrtlogu vremena. Minijature su odabrane kao vakuumiranje cijele "senzacije" i supernove osjećaja u nešto toliko skromno, intimno i sitno, ali s velikom odgovornosti. U ovom kontekstu one su riznica suvenira fragmenata života razigrano postavljene u, naizgled, praznom i bijelom prostoru gdje sugeriraju svoju prisutnost koja, nakon prvog otkrivanja, djeluje invazivno na potrebu za nastavkom potrage.

Ključne riječi: minijatura, disanje, pogled, prostor, trenutak, nostalgija, privatni simbol, ritam

ABSTRACT

In the contemporary pace of life, it is risky to allow an escape for even a second; pressured by irrational norms and fulfilling projected expectations, digitally connected yet socially separated, restrained by the influx of negative information of questionable truth and mythology about economic security, it is difficult to resist negative thoughts.

In response to this situation, a defensive mechanism in the form of nostalgia emerges, which alarmingly grows in the younger population.

It is precisely this nostalgia that "Breathing with gaze" deals with, a series of nine miniatures that depict moments of tranquility, joy caused by sheer existence, security in tomorrow, lungs filled with the scents of rural summer, and eyes full of the celestial dome, carelessly rushing into the unknown with a smile on the face,...

Each depicted motif is carefully chosen to better present the destinations to which memory triggers lead, all in order to preserve these precious moments so that they never fade in the whirlwind of time. Miniatures are chosen as the vacuuming of the entire "sensation" and supernova of feelings into something so modest, intimate, and small but with great responsibility. In this context, they are a treasure trove of souvenirs of fragments of life playfully set in, seemingly, empty and white space where they suggest their presence which, after the initial discovery, appears invasive in the need to continue the search.

Keywords: miniature, breathing, gaze, space, moment, nostalgia, private symbol, rhythm

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. SLIKA.....	2
2.1. SVRHA SLIKE.....	2
2.2. MINIJATURA	4
2.3. JULIJE KLOVIĆ	5
2.4. CVIJETA JOB.....	6
3. NOSTALGIJA	7
4. NOSTALGIJA I SJEĆANJE U UMJETNOSTI	10
4.1. MICHAEL LANDY.....	10
4.2. JEAN TINGUELY.....	11
4.3. PETER DOIG	12
5. DISANJE POGLEDOM	14
5.1. O MINIJATURAMA.....	15
6. ZAKLJUČAK.....	25
7. PRILOZI	26
8. POPIS LITERATURE	27

1. UVOD

Na početku ovoga rada istražuje se što je slika kao medij, kakva je njezina narav te se, u tom kontekstu, poziva na djela Vincenta van Gogha. Potom je pozornost posvećena minijaturi kao specifičnom jeziku slikarstva te ključnim umjetnicima poput Julija Klovića i Cvijete Job.

Također se dublje istražuje pojam nostalgije kao uporišne točke u kasnijem radu i njezine povezanosti s umjetničkim stvaralaštvom, koristeći Proustov fenomen kao osnovu za razumijevanje nostalgije, ali i okidača sjećanja. U odlomku o nostalgiji i sjećanju u umjetnosti usmjerava se na umjetnike Michaela Landyja i Jeana Tinguelyja, čiji su radovi povezani s temama sjećanja, propadanja i stvaranja. U djelima tih umjetnika suptilno se naglašava kako umjetnost može odražavati naša sjećanja te kako može biti instrument za izražavanje dubokih emocionalnih i društvenih tema, kao što nam svjedoči slikarstvo Petera Doiga.

U posljednjem dijelu sažimaju se sve ranije informacije kako bi pomogle objašnjenju koncepta rada "*Disanje pogledom*" te prenošenja čežnji, sjećanja i duboke emocionalne povezanosti u prikazanim motivima.

2. SLIKA

Muzej Tate, u daljnjem tekstu Tate, u svom članku o terminologiji umjetnosti objašnjava da slika obuhvaća i sam čin slikanja koji je najčešće nanošenje boje na podlogu korištenjem kista, a konačni je rezultat toga čina slika kao objekt.

Owen (2024) je u djelu *Encyclopedia Britannica* napisao da se slikanje odvija u dvodimenzionalnom likovnom jeziku koristeći likovne elemente u izražavanju emocija, estetike te ideja. Umjetnik odabire tehniku, medij i formu sukladno njihovim potencijalima te ih sve povezuje kako bi postigao specifičnu vizualnost.

Prema Hrvatskoj enciklopediji, u filozofskoj sferi slika je teorijska inteligencija ili razum koji stvara sliku stvari pomoću mašte i osjetilnih podataka. Hegel (prema Hrvatskoj enciklopediji) tvrdi da ta slika daje predmetu određenu egzistenciju spajajući svjesnost i objekt, dok Augustin (prema Hrvatskoj enciklopediji) vidi sliku kao prepreku potpunoj nadosjetilnoj spoznaji zbog njezine osjetilne prirode.

2.1. SVRHA SLIKE

Chen i Tan (2020) navode da društveni i kulturni utjecaj, kao i tehnološki napredak te promjene u razmišljanju ljudi utječu na slikarstvo, ali da svrha ostaje konstantna; slika je “*sredstvo*” za izražavanje, a čin slikanja osnova izražavanja autentičnih umjetnikovih osjećaja.

Peterson je (2017) u svom govoru rekao da je “Prava umjetnost prozor u transcendentalno”, što detaljnije objašnjava u knjizi “*Izvan reda*” (2021) navodeći da važnost umjetnosti ne leži u opcionalnom ili luksuznom, već u temelju kulture, kojeg postavlja kao metodu psihološkog ujedinjenja.

“Kao što je rečeno, ‘ne živi čovjek samo o kruhu’ (Mt 4,4). To je apsolutno točno. Živimo o lijepom. Živimo o književnosti. Živimo o umjetnosti. Ne možemo živjeti bez povezanosti s božanskim - a ljepota jest božanska - jer bez njega život je prekratak, presumoran i pretragičan. Moramo biti budni, pozorni i spremni da bismo mogli preživjeti kako treba, da bismo mogli usmjeriti svijet kako treba, da ne bismo uništavali stvari, uključujući sebe - a

ljepota nam može pomoći da cijenimo čudo postojanja i može nas motivirati da budemo zahvalni i onda kada smo skloni destruktivnoj ogorčenosti” (Peterson, 2021, 209).

Masterson i Leigh (2014) za Sveučilište Kalifornije, San Francisco, napominju povećanje broja dokaza i studija unazad nekoliko desetljeća koji su potaknuli uvođenje umjetnosti u medicinu. Rezultat je toga uključenje umjetnosti u zdravstvene programe u gotovo polovici zdravstvenih ustanova u Sjedinjenim Američkim Državama.

Harvard Health Publishing (2017) potvrđuje izjave ranije navedenog Kalifornijskog sveučilišta navodeći da umjetnost kao način izražavanja emocija pozitivno doprinosi onima koji se bore protiv depresije, anksioznosti, demencije, pa čak i raka.

Brice Marden, nedavno preminuli veliki slikar, često se pitao koliko slike mogu liječiti bolesti. Stuckey i Nobel (2009, prema PubMed Central 2010) objašnjavaju svrhu umjetnosti kao “utočišta od intenzivnih emocija povezanih s bolešću” te izvještavaju o postojanju studija koje pokazuju raniji otpust pacijenata koji sudjeluju u vizualnim ili izvedbenim umjetničkim intervencijama.

Kao zaključak Stuckey i Nobel (2009, prema PubMed Central 2010) govore o tome kako putem kreativnosti i mašte otkrivamo svoj identitet, nalazimo izvor iscjeljenja te da, što bolje razumijemo povezanost između kreativnog izražavanja i procesa iscjeljenja, više i osvještavamo iscjeliteljsku snagu koju pruža umjetnost.

Vincent van Gogh, poznat je, među ostalim, upravo po svom pristupu slikarstvu kao sredstvu kojim izražava svoje osjećaje te kao terapiji za svoje psihološke smetnje:

“Slikanje je bilo najbolji lijek za njegov psihijatrijski poremećaj, ali je bio spriječen slikati za vrijeme napadaja. Za Vincenta je bilo nepodnošljivo ne raditi ništa.” (Van Gogh Museum).

Slika 1. Vincent van Gogh, "Vrt sanatorija"

2.2. MINIJATURA

Tate u članku o umjetničkoj terminologiji objašnjava da je minijatura sitna slika kojoj je najčešći motiv portret te da dimenzijom oscilira od tri centimetra visine do dvadeset pet centimetara.

Anonimni francuski teoretičar (17. st., prema Badurina, 2008, 70) za minijaturu je napisao: "Ona je nježnija. Želi biti gledana izbliza. Može se dobro izvesti samo u malom". Badurina (2008) navodi:

"Uobičajeno je mišljenje da naziv minijatura dolazi od lat. minus (komparativ od parvum) =manje > malena slika, pa će se nazivati i sitnoslikarijama, a minijaturisti sitnoslikarima. To je pak ispravno jedino za male sličice koje se pojavljuju i postaju veoma česte u vrijeme bidermajera i nose se obješene oko vrata." (Badurina, 2008, 67).

Nadovezuje se na rečeno Tate u ranije navedenom članku govoreći da su minijature često nošene kao ukras koji označava odanost prikazanoj osobi u romantičnom i političkom kontekstu.

2.3. JULIJE KLOVIĆ

Prema mnogim izvorima (Pelc, 1998, Cionini-Visani, 1997, Prijatelj-Pavičić, 1995, Hrvatska enciklopedija, Voelkle i Golub, 2001, Velkovski, 2012) Julije Klović jedan je od najvećih minijaturista renesanse, pa i svih vremena, te mu je pridani nadimak “*Michelangelo minijature*”.

Klović je, prema Voelkle i Golub (2001) najznačajniji sitnoslikar u razdoblju renesanse iz čijeg se golemog opusa često naglašava molitvena knjiga, *Časoslov Farnese* koju čini 28 minijatura prizora Staroga i Novog zavjeta.

Prema Velkovski (2012) Klović je rodom iz Grižana, maloga mjesta nadomak Novog Vinodolskog te je, kako je živio i u Italiji, često zvan Illiricus, Schiavone, Croata.

“Bio je vrlo cijenjen i neobično hvaljen od suvremenika (prozvan je Michelangelo minijature), poslije pak zaboravljen i djelomice osporavan; tek s novim istraživanjima i interpretacijama uočen je njegov doprinos europskoj i hrvatskoj likovnoj umjetnosti” (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje).

Slika 2. Julije Klović, “*Oplakivanje Krista*”

2.4. CVIJETA JOB

Cvijeta Job obilježava hrvatsku minijaturu u drugoj polovici dvadesetoga i početkom dvadeset i prvog stoljeća.

Prema Hlevnjak i Ivanuš (2022) Cvijeta svojim minijaturama unosi novu dimenziju umjetnosti u Hrvatsku, a jedno od najznačajnijih djela ilustracije su za knjige Ivane Brlić-Mažuranić. Cvijetine, podosta osebujne, ilustracije zbog bogatih detalja, jedinstvenoga pristupa, izbora boja i lišavanja dobnog ograničenja postale su prepoznatljivi simbol priče koju interpretiraju.

Slika 3. Cvijeta Job, ilustracija za bajku "Regoč"

3. NOSTALGIJA

Prema Ernst (1958, prema Starobinski, 2009) nostalgija je nastala kao uvođenje pojma osjećaja u medicinsku terminologiju korištenjem grčke riječi povratak (νόστος) i tuga (άλγος). Na početku je nostalgija bila poremećaj ili bolest čije je poimanje potaknuto stanjem vojnika koji su se borili daleko od svojih domova. U 19. stoljeću nostalgija označava sentimentalnu vezu s prošlošću, događajima i mjestima, dok je kasnije karakterizirana kao neuspjeh prilagodbe.

Wildschut, Sedikides, Arndt i Routledge (2006, prema Wildschut i Sedikides, 2022) govore da je nostalgija osjećaj opisan sentimentalnom čežnjom za prošlim vremenima te da se javlja nekoliko puta tjedno. Prema Leunissen, Wildschut, Sedikides i Routledge (2021, prema Wildschut i Sedikides, 2022) nostalgiju karakteriziraju ambivalentni, međutim uglavnom pozitivni osjećaji te prema Hepper, Ritchie, Sedikides, i Wildschut (2012, prema Wildschut i Sedikides, 2022) osoba obično doživljava osjećaj topline i zadovoljstva, ali isto tako i tugu za prošlim vremenima.

Prema Pennbaker (1997, Wildschut i Sedikides, 2022) izražavanje emocionalne otvorenosti može imati povoljne učinke po zdravlje i psihološke ishode no, prema Stroebe, M., Stroebe, W., Schut, Zech i van den Bout (2002, prema Wildschut i Sedikides, 2022) zapisivanje emocija ne ublažava tugu, a jedan od razloga može biti to što strategije usmjerene na emocije dodatno potiču razmišljanje ili pasivno ponavljanje događaja bez aktivnog suočavanja s gubitkom i njegovim osobitim posljedicama. Ovo možda ne ukazuje na povoljnu ulogu nostalgije u procesu oporavka od tuge. Usprkos tome što rumiranje i nostalgija uključuju misli i osjećaje orijentirane ka prošlosti, nostalgija ima značajno pozitivniji profil.

Reid i sur. (2021, prema Wildschut i Sedikides, 2022) sugeriraju kako nostalgija može biti korisna za one koji su ožalošćeni, naglašavajući pritom njezinu pozitivnu prirodu u odnosu na samu tugu i razmišljanje. Proveli su istraživanje među studentima preddiplomskih studija u SAD- u koji su izgubili voljenu osobu u prethodne dvije godine. Istraživanje je otkrilo da je nostalgija povezana s boljom prilagodbom na gubitak, dok je početna tuga povezana s uznemirenošću što ukazuje na potencijal nostalgije kao pozitivnog mehanizma kod suočavanja s gubitkom, posebice kod mladih osoba.

Chelsea Dudley, prema Medaris (2023), psihologinja specijalizirana za rad s adolescentima i mladima, ističe da su neki stresori uobičajeni tijekom ovog životnog razdoblja poput financija, odluka o karijeri i budućnosti. Međutim, uvjerena je da je nešto drugačije u vezi s onim s čime se trenutno suočavaju 20-godišnjaci i 30-godišnjaci te kao otežavajuće čimbenike navodi inflaciju, zdravstvenu skrb i posljedice COVID-a.

“Konkretno, anketa je pokazala da su osobe u dobi od 18 do 34 i od 35 do 44 godine vjerojatnije nego one od 65 i više godina izjavile da se osjećaju ‘potrošene’ svojim brigama o novcu (67% odnosno 63% u odnosu na 13%)” (Medaris, 2023).

Prema Feldman (2021) negativne emocije, posebice usamljenost, najčešći su poticaj nostalgiji, što potvrđuje istraživanje provedeno među studentima: studenti koji su čitali uznemirujuće ili negativne vijesti bili su skloniji nostalgiji nasuprot sudionicima koji su čitali neutralne ili pozitivne vijesti. Time se pokazuje jasna tendencija suočavanja s negativnim okolnostima “*bježanjem*” u prošlost koja je “*sigurna*” i nerijetko idealizirana.

Feldman (2021) navodi da je neosporan utjecaj godina zahvaćenih pandemijom COVID-19, snažnijom političkom podijeljenosti te elementarnim nepogodama. Strah, uznemirenost, sukobi, izolacija, gubitci i usamljenost samo su neke od posljedica toga razdoblja te je lako razumljivo zašto bi bilo utješno privremeno pobjeći od sadašnjosti.

Istraživanja potvrđuju učinkovitost nostalgije kao mehanizma suočavanja, navodi Feldman (2021) te ljudi često svjedoče o poboljšanju raspoloženja, društvene povezanosti te dubljem osjećaju smisla vlastitih života, što nostalgiji dodjeljuje psihoterapeutski potencijal.

Taj potencijal dokazan je u ranije navedenom istraživanju koje ukazuje da je poboljšanje blagostanja uzrokovano nostalgijom te se čini da nostalgija ima pozitivan učinak u prevladavanju izazova. No, s nostalgijom treba biti oprezan jer je često podvrgnuta idealizaciji i poluistinama te za mnoge ljude utješno mjesto nije prošlost već budućnost.

O “*opasnostima*” nostalgije govori i Grafton Tanner u intervjuu za Hermitix Podcast (2021) gdje objašnjava marketing iza nostalgije i njezino svojevrsno izazivanje u svrhu veće zarade jer su ljudi, kako navodi, spremni više potrošiti na nešto što kod njih izaziva nostalgiju. Također navodi da konstantno vraćanje specifičnom osjećaju nije “*zdravo*”, a isto pravilo vrijedi i za nostalgiju.

3.1. PROUSTOV FENOMEN

American Psychological Association (2018) definira Proustov fenomen kao “Iznenadno, nehotično evociranje autobiografskog sjećanja, uključujući niz srodnih osjetilnih i emocionalnih izraza. Izraz je nazvan po francuskom piscu Marcelu Proustu (1871. – 1922.), koji je u prvom odjeljku svog višetomnog romana *A la recherche du temps perdu* (*U potrazi za izgubljenim vremenom*) opisao kako ga je iskustvo jedenja madeleine (malog biskvita u obliku školjke) vratilo u sjećanje iz djetinjstva. Također se naziva i proustovsko pamćenje”

Odnosno, prema Bartolomei i sur. (2017), Marcel Proust izvrsno je opisao sjećanja potaknuta mirisom kroz detaljan opis psiholoških karakteristika ove pojave: “neočekivana pojava, intenzivan pozitivan osjećaj nalik ekstatičnom stanju, i životnost sjećanja” (Bartolomei i sur., 2017, 2).

Walsh (2020) za *The Harvard Gazette* navodi da Proustovo sjećanje nije potaknuto ponajprije kolačićem, nego — nosom. Neuroznanstvenici to objašnjavaju kao standardnu pojavu jer su, u anatomiji mozga, miris i sjećanje usko povezani. No, to ne znači da je okus isključen jer on je zapravo miris.

Larsson i Willander (2009, prema Bartolomei i sur., 2017) navode da sjećanja potaknuta mirisom imaju veću emocionalnu i evokativnu snagu u usporedbi sa sjećanjima izazvanim drugim podražajima te da su iznimno obogaćena kontekstualnim informacijama.

Prema Jellinek (2004, prema Bartolomei i sur., 2017) Proustov fenomen ističe se svojom nepredvidljivošću, što njegovo reproduciranje u eksperimentalnim uvjetima čini posebno izazovnim.

4. NOSTALGIJA I SJEĆANJE U UMJETNOSTI

Steward (2022) za Columbus Underground u osvrtu na izložbu ”*Nostalgia*” piše da izložbe pozivaju gledatelje na sudjelovanje u umjetničkom djelu putem dijaloga između umjetnika i gledatelja koji ispituje odvija li se (ili ne odvija) umjetnikovo iskustvo u gledateljevom životu. U toj izložbi, navodi Steward, uspjeh nostalgije, posebno u umjetnosti, nalazi se na savršeno uravnoteženoj granici između radosnog bijega u komfor prošlosti i promišljenog razgovora koji nas navodi na razmišljanje od čega točno bježimo i zašto.

Tate (2015, prema Khan Academy) navodi da je sjećanje, zbog svoje sposobnosti da oblikuje senzacije, slike i emocije, često središnja tema i alat u umjetnosti. Dok jedni umjetnici nastoje dokumentirati prošlost u svrhu stvaranja zapisa za budućnost, drugi ju namjerno reinterpreteraju kako bi potaknuli razmišljanje o njoj. Naglašava da očuvanje sjećanja putem umjetnosti nije ni jednostavan ni lagan zadatak zbog pojave napetosti između subjektivne interpretacije umjetnika i objektivnih činjenica koje žele prikazati. Mnogi umjetnici, svjesni ove napetosti, koriste umjetnost kako bi ispričali priče o osobnom sjećanju otvorenom za različite interpretacije ili kako bi ga pokušali potpuno uništiti.

4.1. MICHAEL LANDY

Higgins (2021) za The Guardian piše o Michaelu Landyju, umjetniku koji je “izazvao senzaciju uništavanjem cijele svoje imovine - automobila, četkice za zube, ljubavnih pisama, čak i očevog starog ovčjeg kožnog kaputa”. U vrijeme nastanka djela “*Break Down*”, 2001. godine, digitalno pohranjivanje nije bilo na snazi tako da je sve što se posjedovalo bilo u materijalnom obliku, a samo djelo bilo je vrsta šok-terapije s vrlo intenzivnim emocijama, kako za umjetnika, tako i za gledatelje.

Buck (2021) za The Art Newspaper navodi da je Landy izjavio kako mu je to iskustvo donijelo neke mračne, ali i oslobađajuće trenutke.

Radikalnom dekonstrukcijom materijalnih posjeda, koji se izravno suprotstavljaju kontekstu u kojem je nastao rad “*Disanje pogledom*”, i simboličkog značenja koje je iz toga čina

proizašlo, *“Break Down”* se povezuje sa sjećanjem i umjetnikovim životom te nas poziva na dublje razmišljanje o našoj vezi s materijalnim svijetom, o prolaznosti vremena, o tome kako sjećanja oblikuju našu percepciju te vizualizira poseban odnos prema vlastitoj imovini i uspomenama.

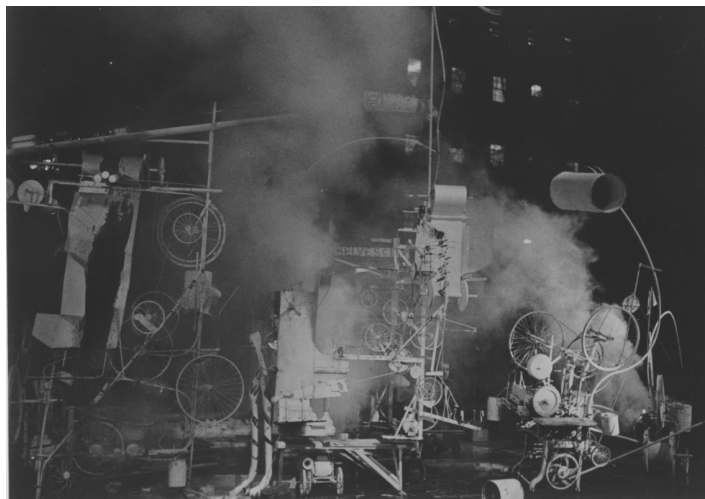

Slika 4. Michael Landy, *“Komadići života ...Landyjeva imovina razbijena i spakovana po materijalu”*

4.2. JEAN TINGUELY

O djelu *“Počast New Yorku”*, Jeana Tinguelya, njegov suradnik Billy Klüver (prema MoMA-i) napisao je: ”Baš kao što u svakom trenutku vidimo i doživljavamo novi svijet koji se mijenja, Jeanov stroj se stvorio i uništio kao prikaz trenutka u našim životima”.

Prema MoMA-i (1960), Tinguely je stvorio ogromnu kinetičku skulpturu koja je bila sastavljena od biciklističkih kotača, motora, automatskog klavira, kade i drugih predmeta. Pokrenuta je 18. ožujka 1960. u Vrtu skulptura MoMA-e, a za vrijeme kratke operacije balon se napuhao i puknuo, a stroj je počeo uništavati sama sebe. Samouništenje stroja označava njezin kraj, ali i početak jedne nove ere umjetnosti.

Slika 5. Jean Tinguely, "Počast New Yorku"

4.3. PETER DOIG

Prema Searle (2017) Peter Doig ne pokušava zadržati samo mjesto, nego i ozračje mjesta, što djeluje poput vela sjećanja. Njegova umjetnost obuhvaća sjećanja iz djetinjstva koja prikazuje kroz živopisne boje u kombinaciji čvrstih i mekih poteza. Tim pristupom stvara osjećaj nostalgije, opisuje efekt magle koja se nadvila iznad sjećanja. Doig prenosi pulsiranje prolaznosti vremena i promišljanja o sjećanjima koja su tek izvan dosega, što metaforički može značiti "ono nešto" što je neopozivo o djetinjstvu.

Doigov odnos prema slici i sjećanju, kojeg njima pokušava očuvati, poistovjećuje se s konceptom serije radova "Disanje pogledom" te obasjava težnju za djetinjstvom i njegovim ponovnim proživljavanjem.

Slika 6. “Cobourg 3+1 više”

U kontekstu ranije spomenutih primjera eskapizma, odnosno bijega od stvarnosti, Doig nasljeđuje iskustvo Gauguina u suvremenom kontekstu. Poput Gauguina, i Doig vlastitim slikarstvom pa i življenjem prakticira eskapizam; Gauguin se od suvremenog života svoga vremena sklanja iz Pariza na Tahiti, a Doig se iz Londona sklanja na Trinidad i Tobago.

Slika 7. Paul Gauguin, “Tahićanski krajolik”

5. DISANJE POGLEDOM

“Dušu potresenu u susretu s ‘memorativnim znakom’ počinje progoniti slika prošlosti koja je istovremeno jasna i nedostižna” (Starobinski, 2009, 64).

“*Disanje pogledom*” naziv je serije radova koju čini devet minijatura koje su, naizgled, skrivene u prostoru Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku. Svaki prikazani motiv zapravo je destinacija do koje vodi iznenadna pojava preciznog i poznatog, ali teško definirajućeg mirisa, svjetla, zvuka, osjećaja ili ozračja.

Kako ne mogu zatočiti miris tople seoske ljetne večeri, niti zauvijek očuvati na životu krijesnicu u kutijici, ne mogu se uvijek sjetiti onoga neopisivog osjećaja slobode koju sam imala dok smo se starim biciklima vozili po poljima i slušali kako odjekuje naš smijeh, tako sjećanja postaju zamagljena. Kao da im je netko ili nešto ukralo bit, umotao u bijeli veo, toliko da su neke uspomene potpuno izbljedjele.

Slike postaju jedan od nekoliko načina očuvanja tih trenutaka, ali i jedini način da slobodno zaronim u njih i pokušam skinuti taj nepodnošljivi veo njihovim ponovnim proživljavanjem.

Veo je ovdje simbolički prikazan kao bijeli zid koji se u nepravilnom ritmu izmjenjuje s minijaturama. “*Izranjanjem*” minijatura iz bjeline zida dočarava se podizanje vela, bljesak uspomene i otkrivanje njezinog lica.

Bjelina prostora djeluje pomalo klaustrofobično, a pronalazak minijature, odnosno sjećanja, označava udah olakšanja, prostor za neometano disanje i usmjerava pogled na pronalaženje ostalih minijatura koje tek sugeriraju svoju prisutnost. U ovom kontekstu izdah je dugačak, težak i bolan jer je potaknut suočavanjem s gubitkom, dok je je udah kratak, lagan i nasilno intenzivan poput bljeska koji tjera na nastavak potrage.

Nastavkom potrage koja nalikuje igri skrivača naglašava se žudnja za novim pronalaskom, novim udahom i novim bljeskom.

”*Disanje pogledom*”, kako glasi naziv ove serije, simbolizira taj ritam, odnosno igru, pronalaska jasnih i djelomično izgubljenih uspomena te ritam toga pronalaska i gubitka: odnos slika-zid, slika-zid prati ritam disanja udah-izdah, udah-izdah.

Minijature su ovdje nositeljice cijele senzacije vakuumirane u njihov format kojem pridajem veliku zadaću - da bude riznica u kojoj ću sakriti najljepše i najintimnije dijelove svoga života.

One su poput sitnih vremenskih kapsula koje me vraćaju u nešto sigurno i lijepo, srcu i duši ugodno.

U njima uspomene nošene nostalgijom postaju definirane i vidljive, možda i opipljive, gotovo kao da i mene vakuumiraju u sebe te okružuju ono što čuvaju.

Prizori iz djetinjstva i adolescencije privatni su simboli pomno odabrani kao “*jedni od najznačajnijih*” te možemo zaključiti kako iza svakog motiva stoji priča o tome zašto i kako je baš on izdvojen kao predstavnik.

5.1. O MINIJATURAMA

Sve minijature u seriji “*Disanje pogledom*” slikane su tehnikom ulja na ljepenci. Ljepenku sam odabrala za podlogu zbog njezinih svojstava koja omogućuju jednostavnije rezanje i oblikovanje kako bi pristajala u okvir sa što manjim odstupanjima. Okvire od gipsa odlijevala sam iz silikonskog kalupa te time dodala još jedan osobni dodir već intimnoj priči. Okviri su obojeni akrilnom bojom u skladu sa slikom te minijaturama pružaju “*dom*” kojem pripadaju.

Slike sam “*razbacala*” po zidovima Akademije kako bih ih prikrla u prostoru i začinila potragu gledatelju.

Slika 8. *“Zavjesa”*

Dimenzija: 5,5 cm x 4 cm

Motiv sam odabrala kao asocijaciju na baku i njezinu kuhinju sa zavjesom na vratima u kojoj smo razgovarale, pekly kolače, igrale se, pisale zadaću i učile povijest. Kroz tu zavjesu na dvorište još uvijek dopiru mirisi kolača i čuju se potih pozivi.

Slika 9. “*Visibaba*”

Dimenzije: Ø 6 cm

Visibaba u ovoj priči predstavlja djeda, njegov vrt i voćnjak koji su mu ponos. Propustiti prve visibabe pored njega je nemoguće jer svako proljeće priča koliko su se proširile vrtom te da su kao nacrtane. Ne mogu pomisliti na proljeće, a da ne pomislim na visibabe, jorgovane, i jabuke čovjeka kojeg sam kao dijete doživljavala najsnažnijim na svijetu.

Slika 10. “Ajmo sedme”

Dimenzije: 4,5 cm x 5,3 cm

Slika je nastala u svrhu očuvanja jedinog predmeta koji mi je ostao kao uspomena na djeda s kojim smo bratić, sestrična, sestra i ja kartali sedmice. Naziv slike “Ajmo sedme” jednostavna je rečenica koja je bila pokretač ljutnje i smijeha u trajanju od, barem, jednog sata.

Nakon djedove smrti uzeli smo karte, izvukli sedmice i međusobno podijelili. Moja je sedmica list.

Slika 11. “*Jagoda*”

Dimenzije: 12,5 cm x 8,2 cm

“Ja ih ni ne volim toliko jesti, ali volim ih imati”, bakine su riječi koje govore kako je voljela dijeliti s nama. Ovaj simbol njezine žrtve, dobrote i ljubavi prema nama vječiti je podsjetnik na jednu neponovljivu ženu. U trenutku nastanka ove slike baka nije s nama već neko vrijeme. U kontrastu s djedovom kartom, uspomene na baku mnogobrojne su. Međutim, kako su bakine jagode već jednom bile na Akademiji u mojoj klasi, tako ova slika zaslužuje biti na zidu Akademije.

Slika 12. "Radiona"

Dimenzije: 4,7 cm x 3,5 cm

Radionica moga oca podsjetnik je na sigurnost, budno oko i dvije osobe koje sve mogu popraviti; moga oca i majku. Gotovo cijelo djetinjstvo odvijalo se u krugu te betonske kocke po kojoj plešu sjene djedovog voćnjaka. Zaranjanjem u taj trenutak preplavljuje me neobičan mir i osjećaj da će sve biti dobro, a izranjanjem dobivam priliku uživati stvarajući nove trenutke kojih ću se jednoga dana prisjećati.

Slika 13. *“Iza kuće”*

Dimenzije: 4 cm x 3,3 cm

Slika 14. *“Call me”*

Dimenzije: 6,6 cm x 8,2 cm

Motivi slika *“Iza kuće”* i *“Call me”* govore o jurišu društva u ljetnu večer, o bezbrojnim šalama i smicalicama, o koncertima, dugim šetnjama, bezbrižnosti i sigurnosti u sutra, jer sutra se nalazimo na istom mjestu u isto vrijeme. Govore o ljudima koje sam upoznala, koje sam izgubila i onima koji su ostali, formirajući gotovo neraskidive veze.

Slika 15. *“Iz trave”*

Dimenzije: 4 cm x 3 cm

Grane i nebo motiv je koji objašnjava *“destinaciju”* iz ranoga djetinjstva gdje je igranje i ležanje na travi bila svakodnevnica. Slika *“Iz trave”* prikazuje upravo to; pogled na nebo kroz grane iz udobne travnate postelje i neumorno maštanje.

Slika 16: *“Moj Mjesec”*

Dimenzije: 5,5 cm x 4,5 cm

Fascincija Mjesecom oduvijek je bila prisutna u mom životu započeta rečenicom: “Skini mi Mjesec, imamo ljestve”. Slično slikama *“Iza kuće”* i *“Call me”*, ovaj rad govori o svakom trenutku u kojem me pratio Mjesec i događajima koji se tim trenutcima povezuju. Puko *“buljenje”* i divljenje Mjesecu još se uvijek nastavlja te prerasta u promatranje svemira teleskopom. Ova slika vlastiti je podsjetnik da želja djeteta u nama ne mora umrijeti samo zato što je neostvariva.

6. ZAKLJUČAK

“*Disanje pogledom*” u vizualnoj umjetnosti može se opisati kao trenutak u kojem umjetnik ili promatrač zaustavlja dah i usmjerava pozornost na detalje slike. Taj trenutak dubokoga promatranja, kada promatrač ili sam autor potpuno uroni u sliku, vodi do doživljaja na emotivnoj, intelektualnoj, pa čak i duhovnoj razini.

Nostalgija koja prožima ove slike podsjeća nas na važnost svakog trenutka pa tako i svaka slika ima svoj narativ koji, poput Petera Doiga, svakim potezom želim sačuvati od propadanja. Poput Van Gogha želim iscijeliti rane uzrokovane gubitkom kako bih mogla uživati u tim uspomenama bez osjećaja težine i, poput Michaela Landyja, želim se osloboditi ovim minijaturama.

Devet minijatura raspršeno je po zidovima Akademije za umjetnost i kulturu. Hodajući njezinim hodnicima primjećuju se sitni bljeskovi boje, uspomene, koje se ponovno rađaju podizanjem bijelog vela s njihovog lica.

I dok se svijet mijenja i kreće prema naprijed, ja i dalje pokušavam maknuti veo sa svoje prošlosti, a minijature ostaju tu kao moji vjerni saveznici. One su moj način da zadržim vezu s prošlosti, da njima propitujem, oživim emocije i sjećanja koja su me oblikovala, ali i da zahvalim na njima, na toj rapsodiji života koju ispovijedam svakome željnog gledanja.

7. PRILOZI

Slika 1. Vincent van Gogh, Garden of the Asylum, 1889., izvor:

Slika 2. Julije Klović, Oplakivanje Krista, 1552. izvor:

Slika 3. Cvijeta Job, ilustracija za bajku "Regoč", izvor: <https://www.gugsb.hr/2020/04/18/line-izlozba-ilustracija-cvijete-job-povodu-obljjetnice-rodenja-ivane-brlic-mazuranic/>

Slika 4. "Komadići života ...Landyjeva imovina razbijena i spakovana po materijalu, izvor: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2021/jan/27/like-witnessing-my-own-funeral-michael-landy-shredding-everything-owned-yba-break-down>

Slika 5. "Počast New Yorku", izvor: https://www.moma.org/calendar/exhibitions/3369?installation_image_index=1

Slika 6. Peter Doig, "Cobourg 3+1 više", izvor: <https://poulwebb.blogspot.com/2011/08/peter-doig-part-1.html>

Slika 7. Paul Gauguin, "Tahićanski krajolik", izvor: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/436451>

Slika 8. "Zavjesa", izvor: autorska fotografija

Slika 9. "Visibaba", izvor: autorska fotografija

Slika 10. "Sedma", izvor: autorska fotografija

Slika 11. "Jagoda", izvor: autorska fotografija

Slika 12. "Radiona", izvor: autorska fotografija

Slika 13. "Iza kuće", izvor: autorska fotografija

Slika 14. "Call me", izvor: autorska fotografija

Slika 15. "Iz trave", izvor: autorska fotografija

Slika 16. "Moj Mjesec", izvor: autorska fotografija

8. POPIS LITERATURE

- American Psychological Association (2018). *Proust phenomenon*. Izvor: <https://dictionary.apa.org/proust-phenomenon> pristupljeno: 19.2.2024.
- Badurina, A. (2008). Libri miniati - libri scinobrani. *Slovo*, (56-57), 67-73. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/22349> pristupljeno 18.2.2024
- Bartolomei, F., Lagarde S., Villalon S.M., McGonigal A., Benar C.G. (2017). The “Proust Phenomenon”: odor-evoked autobiographical memories triggered by direct amygdala stimulation in human, *CORTEX*, doi: 10.1016/j.cortex.2016.12.005. izvor: <https://hal.science/hal-01851664/document> pristupljeno: 18.1.2024.
- Buck, L. (2021). 'Like witnessing my own funeral': Michael Landy's possession-pulverising performance piece Break Down turns 20. Izvor: <https://www.theartnewspaper.com/2021/02/10/like-witnessing-my-own-funeral-michael-landys-possession-pulverising-performance-piece-break-down-turns-20> pristupljeno: 12.2.2024.
- Cionini-Visani, M. (1997). *Julije Klović*. Rijeka: Adamić
- Feldman, D. B. (2021). *Why Nostalgia Is on the Rise*. Izvor: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/supersurvivors/202109/why-nostalgia-is-the-rise> pristupljeno: 23.2.2024.
- Harvard Health Publishing (2017). *The healing power of art*. Izvor: <https://www.health.harvard.edu/mental-health/the-healing-power-of-art> pristupljeno: 19.2.2024.
- Hepper, E. G., Ritchie, T. D., Sedikides, C., & Wildschut, T. (2012). Odyssey's end: Lay conceptions of nostalgia reflect its original homeric meaning. *Emotion*, 12(1), 102–119. <https://doi.org/10.1037/a0025167> , pristupljeno 18.1.2024.
- Higgins, C. (2021). 'Like witnessing my own funeral': Michael Landy on destroying everything he owned. Izvor: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2021/jan/27/like-witnessing-my-own-funeral-michael-landy-shredding-everything-owned-yba-break-down> pristupljeno: 20.2.2024.
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. *Klović, Julije*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013 – 2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/klovic-julije> , pristupljeno 21.2.2024.
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. *Slika*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013 – 2024. Pristupljeno 14.2.2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/slika>
- Khan Academy (2015). *What role does memory play in art?* Izvor: <https://www.khanacademy.org/partner-content/tate/archives-memory/art-and-memory/a/what-role-does-memory-play-in-art> pristupljeno: 24.2.2024.
- Masterson, K., Leigh, S. (2014). *The Art of Healing*. Izvor: <https://www.ucsf.edu/news/2014/12/121776/art-healing> pristupljeno: 12.3.2024.
- Medaris, A. (2023). *Gen Z adults and younger millennials are “completely overwhelmed” by stress*. Izvor: <https://www.apa.org/topics/stress/generation-z-millennials-young-adults-worries> pristupljeno: 19.2.2024.
- Owen, P. D. (2024). Painting. *Encyklopedia Britannica*. Izvor: <https://www.britannica.com/art/painting/Techniques-and-methods> , pristupljeno 13.2.2024.

- Pelc, M. (1998). *Fontes Clovianae : Julije Klović u dokumentima svoga doba.*. Zagreb: Matica hrvatska
- Peterson, J. B. (2021). *Izvan reda: Još 12 pravila za život*. Split: Verbum
- Peterson, J. B. (2017). Why you need art in your life? Izvor: <https://www.youtube.com/watch?v=7z3mg6fjmzw> pristupljeno: 12.2.2024.
- Prijatelj Pavičić, I. (1995). Julije Klović i Alessandro Farnese. *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, (19), 93-102. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/224810> , pristupljeno 15.1.2024.
- Searle, A. (2017). Peter Doig's 'Cobourg 3 + 1 more': A veil of memory. Izvor: <https://youtu.be/THVqcJuZtOk?si=0tC-wpYcKIMIIACj> pristupljeno: 1.5.2024.
- Starobinski, J. (2009). Poimanje nostalgije. *Autsajderski fragmenti*, (1-2), 57-72. izvor: <https://hrcak.srce.hr/59661> pristupljeno: 15.1.2024.
- Steward, A. (2022). Art Review: 'Nostalgia' is More Than Just a Trip Down Memory Lane. Izvor: <https://columbusunderground.com/art-review-nostalgia-is-more-than-just-a-trip-down-memory-lane-as1/> pristupljeno: 18.1.2024.
- Stuckey, H.,L., Nobel, J. (2010). The Connection Between Art, Healing, and Public Health: A Review of Current Literature. *PubMed Central*, 100(2): 254–263. doi: 10.2105/AJPH.2008.156497. izvor: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2804629/> pristupljeno: 19.2.2024.
- Tanner, G. (2021). *The politics of nostalgia with Grafton Tanner*. Izvor: <https://youtu.be/eJFQq2MtzSw?si=plc9oUtql2ew0Eju> pristupljeno: 29.4.2024.
- Tate. *Painting*. <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/painting> , pristupljeno 13.2.2024.
- Tate. *Miniature*. Izvor: <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/m/miniature> pristupljeno: 23.2.2024.
- The Museum of Modern Art (1960). *Homage to New York: A Self-Constructing and Self-Destroying Work of Art Conceived and Built by Jean Tinguely*. Izvor: <https://www.moma.org/collection/works/81174> pristupljeno: 17.2.2024.
- Van Gogh Museum: *Vincent's Illness and the Healing Power of Art*. Izvor: <https://www.vangoghmuseum.nl/en/art-and-stories/stories/vincent-illness-and-the-healing-power-of-art> pristupljeno: 12.1.2024.
- Velkovski, Lj. (2012). *Julije Klović: najveći minijaturist renesanse*. Izvor: https://gkd.hr/wp-content/uploads/2015/04/Klovic_knjizica.pdf , pristupljeno 12.2.2024.
- Voelkle, W. M., Golub, I. (2001). *Časoslov Farnese s minijaturama Julija Klovića*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti; Graz : Akademische Druck-u. Verlagsanstalt
- Walsh, C. (2020). *What the nose knows - Experts discuss the science of smell and how scent, emotion, and memory are intertwined — and exploited*. Izvor: <https://news.harvard.edu/gazette/story/2020/02/how-scent-emotion-and-memory-are-intertwined-and-exploited/> pristupljeno: 14.1.2024.
- Zhiqiang Chen, Yongding Tan. On the Meaning of "Painting" in Painting Works. *Academic Journal of Humanities & Social Sciences* (2020) Vol. 3, Issue 5: 32-36. <https://doi.org/10.25236/AJHSS.2020.030505>. pristupljeno 13.2.2023.